

9559

891.99

5-98

ՀԱՅԵԱԿ ՔԱՅԱՆԱՅ ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

891.99

5-98

ՀԱՆԳԻՄՏ

66

Տ. ԳԵՈՐԳ ԱԻԱԳ ՔԱՅԱՆԱՅԻ
ԱՐԾՐՈՒՆԻՈՅ

ՍՊԱՍԱՌՈՐԻՆ ԲԱՆԻՆ ԿԵՆԱՅ

ԵՐ

ԱԻԱԳԵՐԻՅՈՒՆ Ս. ՍՏԵՓԱՆՆՈՍ ԵԿԵՂԵՅԻՈՅՆ

ԽԱՍԳԻՒՂԻ

ՈՐ ՓՈԽԵՑԱԻ ՅԱՍԵԱՅ Ի ՀԱՍԱԿԻ 107 ԱՄԱՅ

ԵՐ

ԱՄՓՈՓԵՅԱԻ Ի ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏԱՆ ԽԱՍԳԻՒՂԻ

Կ. ՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ճ. ԱՐԱՄԵԱՆ

1894

9754

Ա.

ՀՐԱԺԵՇՏ

Ողջոյն, Արեւ, Զահ լուսասփիւռ, ո՛վ մահս ցուաց
մըխլթար,
Լոյս տաս բնութեան, լոյս ամէն տան, հիքին խղկան
հաւասար.
Ողջոյն ամէն մարդիկներուն, ողջոյն կենացս կոհակ-
ներուն,
Շիրմիս վըրայ լացող աչաց (1), վարդեր թափող ձեռաց(2)
ողջոյն.
Ողջոյն երկնից կապոյտին, ողջոյն, պայծառ՝ քեզ
լուսին,
Իմ լոյս, իմ փառք, պատիւ, իմ իղձ տուր եւ իմ շուք
հայուն հէք,
Մըտաց կորով, սրտին գորով, հոգւոյն անբիծ սէր
անկեղծ,
Արտօսըն սրբէ, ժըպիտ սփռէ՝ այտին՝ ու լոյս՝ ճակտին
նըսեմ:
Բայց ինչո՞ւ յանկարծ երեսդ ծածկես քօղով սեւ ամ-
պեղէն.
Ի բաց տար թուխ ամպոց խաւեր, ցոյց տուր ճակատդ
նըշուլագեղ.
Կեանք, կեանք թափէ, թէ ունին կեանք, չո՛նչ տուր
կենացս, թէ ունիս չո՛նչ,

(1) Աչացն, որ պիտի տեսասունն :

(2) Ձեռացն, որ պիտի թափեն վարդեր :

10032-57

2003

Լոյս տուր աչացս, թէ ունիս լոյս, պիտի մեռնիմ. . .
 պիտի մեռնիմ. . .
 Պիտի մեռնիմ. . . ո՛հ, վարդ թափէ՛ չիրմիս, եթէ
 ծաղիկ ունիս.
 Բայց ոչ. կուզեմ դեռ աղօթել հոն, Անմահին Տաճարին
 մէջ,
 Տեսնել վերջին անգամ մ'ալ գըեզ երանութեանդ մէջ
 լուսածեմ,
 Աղքատներուն սրբել արցունք, հիւանդներուն ելնել
 ի յայց,
 Սըգաւորներն մըխիթարել, ցաւազարաց երթալ ի տես,
 Ձեռն կարկառել հէք սրբերուն, եւ կերակուր ուսման
 ջամբել:
 Է՛հ, ընդունայն է, ի զո՛ւր. թէ՛ հաստ ծառին եւ թէ՛
 տունկին
 Պտրտ է անշուշտ անկանել փայտահարին ցուրտ տա-
 պարով,
 Եւ մահացուն պարտ է փակել աչերն ի քուն յաւի-
 տենից:
 Եթէ այսպէս կամիս, ո՛վ Տէր, օրհնեալ ըլլայ կամք քո
 յաւէտ.
 Ո՛չ, չեմ վախնար ես մահուանէ, որով դառնայ մարմինս
 ի հող:
 Ո՛վ գիշեր անիծակուռ, ցաւոց գիշեր խաւարին,
 Անցի՛ր, գընա՛ անդունդին մէջ, լուսերդ երկնից խա-
 ւարին:
 Ա՛հ, ո՞ր լոյսը նըշուցեց եւ չունեցաւ իւր նըւաղումն,
 Ո՞ր ծեղիկն եւ ո՞ր ծաղիկ ծիլ ու ծաղիկ մարդոց տըւաւ,
 Եւ ո՞ր աշուն թերթն ազազուն՝ ծաղիկն ոչ ցրուեց
 յերկիր,
 Ո՞ր մարդն ունեցաւ կեանք, եւ չունեցաւ զիւր գերեզ-
 ման.

Աշխարհի կոհակադէզ կոհակն կոծէ ամէն ճակատ,
 Նորա բաղխւնն ընկուզանէ, հեղեղ հեղեղ ջուրց տակ
 թաղէ,
 Կայծակի պէս զարնէ, սողայ, ո՛վ ոք արդեօք անտի
 չդողայ:
 Միայն նա է անվեհեր համայնակուլ այդ կոհակէն,
 Որ հաւատոյ խարիսխ ունի սեռակնածեւ Խաչն ան-
 ջախջախ,
 Որ մինչ ի մահ անոր յառէ աչերն նուաղ, աներկեւան,
 Անոր ոտքին առաջ առ ծունր՝ փարի անոր եռանդազին,
 Թափէ հոն իւր արցունքներ, անոր թեւոցն վերայ ի
 կախ,
 Անմահութիւն, յոյս ու հաւատք կարդայ այդ Սուրբ
 Խաչին զազաթ:
 Ա՛յ Ռաբբի, չունչս կերկերի. կանցնի իմ կեանքս արագ
 արագ,
 Ամաց բեռք կանցնիմ յաստեաց, ընտանեկան թողում
 իմ բոյն:
 Օ՛ն, լուսին, երթ, ծածկէ նորէն այդ կուսագեղ դէմքըդ
 չիկնտտ,
 Ճեղքէ՛ ամպերդ այդ խաւարչտին, յաւէտ ինձմէ՛ գընա՛
 ի բաց,
 Գընա՛ ուղիդ լուսաւորել ծովն ու ծովուկ, Ծաղկոտն,
 Ծըղուկը,
 Գացէք եւ դուք, աղօտաջան բոյք լուսերու երկնից
 անհուն,
 Դո՛ւ ալ, Գարուն, ալ ինձ համար մի՛ բոյր ու թոյր
 ցաներ ի սիւն:
 Կենաց օրեր, որ ուր ուրեմն արցունք թողիք իմ սի-
 բեկեացս,
 Ա՛լ ինձ դարձ չէք առներ դուք, եւ ես ալ Ձեզ յայց
 չեմ ելներ.

Ես կերթամ արդ հանդիլ ի քուն եւ միանալ Յիսուսի
հետ,
Որ մեր մեղաց համար տարաւ ի Գողգոթա ինչն ծան-
րակիր,
Եւ թողուց աշխարհիս մէջ կըրել եւ մեզ խաչ արտա-
ուաց:
Ահա եւ ես իմ խաչս չալած ընդ դերբուկս ելնեմ ու
լամ,
Գոչեմ խաչիս վրայ առ Տէր. « Հայր, ի ձեռս քո ըզհո-
գիս տամ:»

Բ.

ՀՐԱԽԷՐ

Միայնակ մութ սենեկիս անդոյս անկիւնը նստած
տըխուր՝
Կը յիշէի իմ սիրելիքը, որ ընդ հողով՝ հոգէ թափուր:
Այս սենեկիս մէջ՝ ականջիս յանկարծ հնչեց այս ձայն
ահեղ.
« Եկո՛ւր, ցոյց տամ մի ցուրտ շիրիմ, ազնիւ սրտի դե-
րեզման,
« Վայր մի մենիկ, ուր լռութիւնն իսկ ճարտասան
չըթներ ունի,
« Հոն ոչ խուժան կայ բազմութեան, ոչ ամպիրոն, ոչ
կրկէս,
« Եւ ուր սակայն իմաստալից այնքան խօսքեր պիտի
լըսես.
« Դու ունկնդիրն ես միայնակ. ատենաբանն ո՛վ, ըսի՞.
« Լըռութիւնն շատ դարերու մէջէն անցնող, զոր ըսի.
« Լըռութիւնն, որ տարածէ իւր լայն թեւերն յայն
դերեզման,
« Եւ զոր գգուել գան մերթ հողմունք սօսափելով ծա-
ռոց սաղարթ,
« Օ՛ն, ե՛լ, յօտին կանգնէ՛ փութով, սուղ է վայրկեանս,
օ՛ն, փութա՛.
« Արեւն իւր մայր դեռ չը մըտած լերին ծայրէն բարձ-
րաբերձ.
« Իմ ետեւէս ե՛կ անմոլար, ցոյց տամ քեզի օթեւանն

« Հաւատացեալ, ծերունազարդ Տ. Գէորգայ Արծ-
րունւոյ: »

Սթափեցայ, յանկարծ ելայ հրեշտակային այն ձայնէն,
Աչքս չորս կողմ տարածեցի որ տեսնեմ այն Զըւար-
թունն,

Զայնն այն էր արդարեւ գերմարդկային մի ոգւոյ ձայն,
Որ դըղըրդէր սրտերն ամէն, թանայր ամէն անթաց
բիւ:

Հըրեշտակին էր այն ձայն, Տ. Գէորգայ պահապան,
Որ սուգ թեւոց վերայ առած արփաթեւէր երկինն ի վեր:

« Ո՛վ դու Զըւարթուն, կրկնէ նորէն ձայնիկդ այդ
հրաւիրակ,

« Ահա մընամ քեզ, պատրաստ եմ դընալ յուպէտ եւ
յուկամ: »

Ըսի. ահա սարսուռ սաստիկ ոսկերացս մէջ ընթացաւ,
եւ այլ յայլմէ՝ գոչեցի. « Հրեշտակ զուարթ, հապա՛, օն: »

եւ շրջակայք, երկինք, երկիր տան արձագանգ.
« Հապա՛, օն. . . »

ԳԻՇԵՐ

Երեկոյ էր, արեւն տակաւ ամիտիէր վերջալուսոյն
իւր ճաճանչներ,
եւ զովարար խոնավութիւն մարդին վրայ տարածանէր,
Մահկանացուք ամէն ի տուն, ոմն յապարան, ոմն ի հիւղ,
Խաչն ի փարախ դառնայր ի կիթ, հովին ըզհետ հօտին
երթայր,
Մանկիկ հովուիկն ցուպն ի յուս՝ ածէր սըրինգ քաղց-
րանըւադ.
Իսկ անդ, տան մէջ, հուպ առնէր շիջեքամերձ վա-
ռարանին,
Ծերունին կարգար խըրատ մանրիկ մանկանցն մատաղ-
երամ,
Յուսոյ ծիծաղ իւր ընտանեաց, աղքատ ցեղին պատիւ,
պարծա՛նք:
Դաղրի ամէն ոտնաձայն, տրոփիւն ձիոց, անուոց
շառաչ,
Ահա գիշեր աղջամղին իւր սեւորակ քօղը ծածկէր,
Քաղաք ու գիւղ, չէն ու ապատ, զամէն թողուր ի մը-
թան,
եւ տիեզերք բովանդակ ննջէր ի քուն հանգըստաւէտ:
Իսկ ես անյագ կընթեռնուի անքուն աջօք մարդուս
կենցաղ,
եւ քանի՛ քանի՛ մարդոց, վեհ եւ ազնիւ մահուանց ի յուշ,
Կողբայի զմահ դառնալէտ, զորս մենէ մահն է խըլած.
Աչացս յանկարծ գայր երեւէր սեաւ դազաղըն մահա-
համբոյր,

Ուր, բարեւ, էր ամբողջութեամբ Տէր Գեորգի անշունչ
մարմին,
Որ ի հող պիտի հանգչէր ննջել քունով յաւիտենից,
Որդւոց թողոր ողբ ու հառաչ եւ սրգատիպ ծածկոյթ
թիկանց:
Մինչ այս խոհեր պաշարէին իմ միտքս ու սիրտս իմ
յուզէին,
Մինչ խորհէի նորա հոգւոյն աստի վերելքն առ Հայրն
յերկին,
Մինչ խորհէի երկնքին մէջ, նորա անմահ հոգւոյն
կայան,
Նորա վերջին այն օթեւան մինչ կամէի հետազօտել,
Նորա անեղծ փառքերն տեսնել եւ կամ պըսակն իւր
անթառամ,
Ահա՛ անկաւ յիս թմբիր, անկաւ իսկոյն մատեանս
ձեռքէս,
Քուն անուշակ կափոյց աչերս, արտեւանունքս իմ ծան-
րակիր,
Գըլուխս դըրաւ բարձիս վրայ, ամէն խոհեր գնացին
ի բաց:

Դ.

ԵՐԱՁ

Քընոյ ժամեր թըռան, անցան, տեսայ յանուրջս
տեսիլ մեծ,
Որ պատկերէր իմ առաջ այս աշխարհիս կենաց երազ,
Ուր կայ դուռ մի, զոր բաղխել ճակատագիրն է ամէն
անձի,
Ուրկէ մտնէ անկեղծան, ի հոգեկիր շնչոյ փարատ:
Գերեզմանն էր այն մըթին, ոյր առ եզերք մահն թըռ-
չտէր.
Իսկ հոգին, անեղծ համակ, ի թեւ Զուարթնոյն սլա-
նայր յերկին:
Վայ մարդուն, որ չըկրցաւ ունենալ սիրտ մ'անաղարտ,
Կեանք մը համեստ ու բեղնաւոր, հոգի անբիծ ու
անմոլար:
Երա՛զ խորհըրդաւոր, անմահութեան պարզէս խորհուրդ,
Տալով ինձ առաջնորդ հրեշտակն այն պահապան,
Որ երկնքէն կիջնէր յերկիր թափ իւր թեւոցն տալով
ուժգին,
Թափանցիկ այերց մէջէն դայր եւ խօսէր զուարթադէմ,
Եւ նոյն նըման ձայնով յանկարծ գոչէր երթալ իւր
ետեւէն:
Գիշեր խաւար էր մըթագին, Հրեշտակն բռնեց ձեռքէս
դողդոջ,
Եւ նա ու ես անցանք լեռ, սար, հովիտ ու ձոր, բըլ-
րակ, ծըմակ,

Լուռ էր բնութիւն , ամէն ինչ լուռ , թռչունք ի բոյն
 կային ի քուն .
 Մերթ ի հողմոց լուէր խարչաւի , եւ տերեւոց մեղմիկ
 սօսաւի :
 Մըտանք հուսկ ապա պարտէզ , որ մեռելոց էր գե-
 րեզման ,
 Անցանք ընդ մէջ շիրիմներուն , կեցանք յանկարծ հոն ,
 ուր դեռ նոր ,
 էր ամբողջութեամբ մեր Սիրելին , ծերունազարդ Տ .
 Արծրունին :
 Պահապանն իւր այն Հրեշտակ ծայրիւ մատին ցոյց
 կուտար ինձ
 Ըզգերեղման վախճանելոյն , խոսքիւղի մեծ նահապետին :
 Եւ ապա կը յաւելուր . « Կանցնի այսպէս մարդն աշ-
 խարհէս ,
 Այսպէս անոնք , որ շունչ ունին կամ թէ աջաց զան
 ի տեսիլ ,
 Պիտի հանգչին այդ հողոյ մէջ , յետոյ դառնան ի հող ,
 փոշի :
 Բան մը միայն կայ անկապուտ՝ առաքինի կենաց նշխար ,
 Զոր աշխարհիս վըրայ մարդիկ ոչ ի մոռացօնս թողուն
 բընաւ .
 Իսկ երկնից մէջ մընայ նըմա փառք անյեղլի , ինչք
 անկորուստ ,
 Կեանք մը անմահ ու անսահման հըրեշտակաց հետ
 լուսերամ :
 Աչքըդ վեր առ , չուրջըդ դիտէ՛ , բընութեան մէջ կար-
 դաս զամէն .
 Տես վարդենին . ինչ գեղեցիկ ճիւղ ու թերթեր , ծա-
 դիկ ունի .
 Սակայն Աշունըն կեղծանէ այդ գեղեցիկ թըփոյդ
 տեսիլ :

Այսպէս պիտի թօթափին , պիտի խնան փափկիկ ճիւղեր
 Պիտի չորնան ծառք հաստաջովք , արմատք հողէն
 պիտի խլուին ,
 Եւ ի հուր բոցատոջոր պիտի դառնան զազախ , մոխիր :
 Նայէ՛ ուշիւ կանաչագեղ եւ երփներանգ ծաղիօք այս
 մարդ ,
 Որ գարնան գեղածիծաղ քաղցր հրապոյրն ունի իւր մէջ .
 Սակայն եւ նա կը մերկանայ իւր զարդերէն , կանանչ
 խոտէն ,
 Խոտն ու ծաղիկն միանգամայն բընութեան մէջ պիտի
 խնան :
 Մարդուն միայն , այո՛ , բարւոյն կեանքըն անմահ պիտի
 մընայ :
 Գերեզմանը նաւահանգիստ մ'է անոր համար , ուր կը
 հանգչի
 Ճանապարհորդն այս կենցաղոյս , առաւօտուն կ'իյնայ
 յուղի :
 Այս մեռեալը մընան այժմիկ երկրորդ ծագման առա-
 ւօտուն ,
 Որ ճեղքելով գերեզմաններն յառնեն , ելնեն յիւրեանց
 կայան ,
 Զերթ ուղեւոր նաւ , որ առնու խարխիւն ի վեր առ-
 տըտն դէմ ,
 Նաւահանգիստն թողու յետկոյս , եւ սըրանայ յիւր
 նըպատակ :
 Եկուր ինձ հետ , քեզ ցոյց տամ երանելեաց աշխարհն
 վերին ,
 Արդարոց բընակարան , տառապանաց յաւերժական ,
 Զի բնա որքան աստ մընացինք , բնա է , զոր ինչ քեզ
 ուսուցի :

Ե.

ՎԵՐԵԼՔ

Հրեշտակն աննիւթական ճեղքեց ամպերն դունդ
դունդ յերկին,
Այերք տեղի տըւին նորա ահեղաթափ թեւոց թափոյն.
Իսկ ես նորա բազկէն ի կախ, շունչս ի կերկեր վերա-
նայի,
Զուգընթաց ելանէի մինչեւ հասայ երկնից կամար:
Ամէնուրեք առաջնորդեց ինձ Զուարթունն այն երկ-
նառաք,
Հողանի ծըղիքն ի վեր՝ կոխէր անցնէր պարապուծիւնն,
Որ մատնանիչ ցուցընէր ինձ բազմամբոխ պար մեղա-
պարտից,
Անդ բազմերախտ, առաքինի արանց խմբակ բազմեա
ուրախ,
Հեռուէն, դո՛դ անտառին խորէն լինէր ձայն լրսելի,
Զայն որոտազին, ուժգին, սաստիկ քան ըզշառաչ
Գոռ կայծականց հըրանըշոյլ, որ գայ իյնայ կաղնոյն
գազաթ:
Երկնաւորին էր այն ձայն, գոռայր, գոչէր ահեղասաստ.
« Երթա՛յք յինէն, անիծեա՛լք, յաւիտենից ի հուրն անչէջ,
« Զի չը տըւիք ինձ հագուստ, երբ մերկ էի եւ ան-
կապուստ,
« Զի չը տըւիք ինձ ջուր յըմպել, երբ ծարաւէն պա-
պակէր շուրթս,
« Զի կայի ես ի բանտի, եւ դուք երբէք ինձ յայց
չեկիք:»

Ապա ձայնէր զուարթադէմ կարկառելով ձեռքըն հասախչ.
« Եկէ՛ք, օրհնեա՛լք Հօր իմոյ, ժառանգեցէք զարքայու-
թիւն,
« Զոր պատրաստեց Հայրս ձեզ համար ի սկզբանէ յա-
ւիտենից,
« Զի ծարաւի էի, տըւիք ինձ բաժակաւ ջուր ցուրտ
ի յումպ,
« Զի մերկ էի, դուք ծածկեցիք իմ անծածկոյթ ուսս
ու կռնակ,
« Զի ի բանտի էի եւ դուք եկաք ինձ յայց սիրայօժար:»
Զայս լսելով սակաւք ոմանք նեղ դռնէ մը մըտան
զըւարթ,
Որ կը տանի յաւիտենից կենաց անդորր ու երջանիկ,
Ուր ոչ ական հատանեն զտղք, եւ ուր ոչ ցեցք ապա-
կանեն:
Այդ նեղ դռնէն մտցուց եւ զիս Հրեշտակն այն պա-
հասան.
Հոն իւր մօրուօքն սպիտակափառ՝ արդարոց մէջ ի ծունր
իջած՝
Յոյժ սիրելին մեր Տէր Գէորգ, Իւր Տաճարին սուրբ
Քահանայն
Խանդավառ, զըւարթերես, փառաւորէր ըզՏէր Աստ-
ուած:
Լըցաւ փափաքս, տեսայ ըզնա անմահութեան մէջ
փառահեղ,
Առաւել երջանկաւէտ, զոր չէ կարող երազել մարդ:

Զ.

ԶԱՐԹՆՈՒՄՆ

Քրեշտակն յանկարծ թողուց զիս, եւ Զըւարթնոց
մէջ խառնեցաւ,
իսկ ես կարի չըփոթած ուր երթալս չը գիտէի.
Ի՞նչպէս անտի ելանէի, ի՞նչպէս տեսիլս պատմէի Զեզ,
Զեր արտասուքը սրբելու վսիթարանք մ'ընծեռէի:
Այս մըտածմանց մէջ ծըփայի, ահա յանկարծ զարթ-
եայ քունէս,
Լուսերն յերկնից անհետացան, ծագեցաւ այգն առա-
ւօտուն,
Եւ ես եկայ Զեզ ընծայել, որ յիշատակն յարգէք Մերոյն,
Նահապետին ի գերեզման, առաքինի Հօրն Արծրունւոյ,
Այս տաղ դամբանական, թափելով հոն արտօսը,
ըսիովի:

9559

2613

